

Sergiu SÎRBU,
șef al Catedrei „Drept civil”
a Academiei MAI „Ștefan cel Mare”, doctorand

UNELE VIZIUNI ASUPRA INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL BANCAR ȘI DIN DOMENIUL ACTIVITĂȚILOR BANCARE

Summary

Analyzing the essential features of banking crimes [Here, the text after the words “crimes of the activities of commercial banks”, “banking crime”, “crime in commercial banks” to use as sinonome], we see that in fact they are unanimous vote acknowledged as a form of economic crime. And for this reason, the essential feature of this phenomenon is directly related to the specification of the latter characteristics.

Once with the transition to a market economy, in the legal sciences were seen to resolve the dilemma of defining economic crimes, from criminological point of view. However, until now, both in the national literature, and in the international, has not been clear accepted a definition for the term “economic crime”. Therefore, most experts in the field agree with the fact that socio-legal border phenomenon is very uncertain.â

Recenzent: **Iurii LARII**, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector al Academiei MAI „Ștefan cel Mare”

Analizând caracteristicile esențiale ale infraționilor din domeniul bancar [aici și în continuare după text sintagmele „crimele din domeniul activităților băncilor comerciale”, „crimă bancară”, „crimă în băncile comerciale” se folosiesc ca sinonome], observăm că de fapt prin unanimitate acestea sunt recunoscute ca o formă a infraționilor economice. Și, din acest considerent, caracteristica esențială a acestui fenomen are legătură directă cu specificarea caracteristicilor acestora din urmă.

Ca termen independent, „infraționile economice”, este folosit de juriști, economiști, sociologi, lucrători ai organelor de drept încă de la mijlocul anilor `80 ai secolului trecut.

Desigur, acest termen a existat și până la reformele din domeniul dreptului penal, dar datorită poziției dominante a statului în deținerea proprietăților în sistemul relațiilor industriale, în etapa de dezvoltare a societății din acea perioadă, prin sintagma „crimă economică” se subînțelegea doar „atentate asupra proprietății statului, care se evidențiau prin furtul din proprietatea statului, comis prin abuz de serviciu” [1, p. 129].

Odată cu trecerea la economia de piață, în fața științelor juridice s-a pus scopul de a soluționa dilema definirii crimelor economice din punct de vedere criminologic. Cu toate acestea, până în prezent, atât în literatura de specialitate națională, cât și în cea internațională, nu a fost formată clar o definiție acceptată pentru sintagma „crimă economică”. Prin urmare, majoritatea specialiștilor din

domeniu sunt de acord cu faptul că hotarul acestui fenomen socio-juridic este foarte incert.

Meditând asupra acestei teme, V. V. Luneev menționează că „înțelegerea crimelor economice e chiar mai dificilă decât o crimă mercenară, și totuși în multe țări acest grup de crime se consideră relativ independente” [2, p. 255]. O trăsătură caracteristică a crimelor economice este caracterul ei meschin și, prin urmare, acest tip de crime include numai infracțiunile care au ca motiv beneficiul material personal. Însă este necesar de menționat că acest criteriu nu este universal, fiindcă orice activitate economică întrunește profit. Important este să menționăm că la crimele economice se referă doar crimele care au ca motiv beneficiul material, au un caracter meschin și se comit pentru a primi acel beneficiu material și serviciu prin metode ce contravin legislației în vigoare.

În majoritatea cazurilor, interpretarea categoriei de „crime economice” este asociată cu încălcări penale comise în domeniul relațiilor economice, al căror obiect cuprinde tot felul de relații economice, iar infractorii – persoane care soluționează probleme cruciale ce țin de relații economice.

Astfel, unii autori definesc crimele economice ca „un ansamblu de crime meschine comise în domeniul economic de persoane din cadrul activităților lor profesionale, în legătură cu aceste activități și atentează la proprietatea și alte interese ale consumatorilor, partenerilor, concurenților și ale statului, precum și la ordinea de gestionare economică din diferite sectoare ale economiei” [3, p. 12].

Alți cercetători interpretează prezentul concept prin „acțiunea ce vizează obținerea unui rezultat economic (prin satisfacerea intereselor personale), îndeplinit prin ilegalitate de către persoane care desfășoară activități economice” [4, p. 108].

La general, fiind de acord cu noțiunile sus-menționate de infracțiune economică, aș vrea să menționez că ele ar trebui să fie atribuite la o interpretare restrânsă a conceptului în cauză, adică infracțiuni săvârșite doar de persoane care activează în domeniul economic și nemijlocit în procesul de gestionare. Și atunci „nucleul crimelor economice îl va constitui crimele care sunt săvârșite de corporații împotriva economiei statului, împotriva altor corporații, de salariați ai corporațiilor și ai corporațiilor împotriva consumatorilor” [5, p. 255].

După cum observăm, semnul distinctiv în cazul crimelor economice este activitatea nemijlocită a persoanelor din sistemul relațiilor economice în procesul lor de activitate profesională; de asemenea, aceste persoane (persoanele juridice și fizice care sunt implicate direct în activitatea de antreprenariat, adică, proprietari, manageri și alte persoane material responsabile) în mare parte sunt unicele care țin sub control structura social economică, pe care ei o folosesc în scopuri criminale.

Așadar, subliniind caracteristicile crimelor economice, ne solidarizăm cu părerea E.E. Demenieva, care menționează că asemenea categorii de infracțiuni:

- se comit în procesul activității profesionale;
- în cadrul și sub acoperirea activității economice legale;
- au un caracter meschin;
- au un sistem continuu de dezvoltare;
- aduc daune economice intereselor statului, întreprinderilor private și cetățenilor;

– se comit de persoane fizice și juridice, care activează în numele și interesul întreprinderii. [6, p. 30]

În același timp, considerăm că este necesar să clarificăm unele aspecte controversate.

Înainte de toate, observăm că crimele economice nu se limitează întotdeauna direct la activități economice. În special, acest tip de infracțiuni cu un anumit grad de condiționalitate poate fi atribuit și ramurilor economiei subterane, cum ar fi traficanții de droguri, pornografia, jocurile de noroc și altele.

În ceea ce privește studiul prezent, deosebit de relevantă este problema persoanelor implicate în crimele economice.

Este necesar să menționăm că participanții nemijlocit implicați în infracțiuni economice, inclusiv în domeniul bancar, pot fi persoane care nu au nici o legătură directă cu activitatea economică. Cu toate că persoana implicată în asemenea crime în mare parte este persoana care îndeplinește unele funcții de distribuitor în unul sau în alt domeniu economic și se comit de obicei în componența grupurilor și grupărilor criminale. Între timp, poate fi vorba și despre participarea la săvârșirea crimelor economice atât a unor elemente criminale, cât și a unor funcționari corupți. Cum a menționat V. M. Esipov, „acești indivizi au invadat activitățile de afaceri legale dar și ilegale și folosesc metode ilegale de influență, pentru ca să-și atribuie în mare parte beneficiile economice”. [7, p. 152]

În acest sens, pare a fi insuficient de convingător sensul tot mai prezent în literatura de specialitate „sumar” ce definește infracțiunile din domeniul bancar. Se poate de adus ca exemplu: „infracțiunile din domeniul bancar trebuie să le considerăm ca un act social periculos (acțiune sau inacțiune), interzis de Codul penal sub amenințarea pedepsei, înfăptuită de o persoană fizică sau o persoană care gestionează organizația, ce desfășoară activități bancare prin derogare de la normele legale (licențierea operațiunilor bancare)” [8, p. 36].

Aș dori, de asemenea, să atrag atenția și asupra faptului că unii autori fac o diferențiere între noțiunea de „crime economice” și „crimă din domeniul economic” considerând că crima din domeniul economic constă din toate actele criminale împotriva economiei, relațiilor de proprietate, inclusiv cele legate de infracțiunile de proprietate tradiționale (furt, jaf, tâlhărie și altele); însă crimele economice sunt considerate ca un grup de infracțiuni care fac parte din crimele din domeniul economic” [9, p. 29].

În mod similar, în opinia noastră ar trebui să delimităm conceptul de infracțiune din domeniul bancar și cel din domeniul de activitate bancară.

Dacă e să vorbim de infracțiuni din domeniul bancar, atunci se poate contura un grup de elemente constitutive ale acestui gen de infracțiuni care se poate structura astfel:

- infracțiuni săvârșite cu o deosebită cruzime (omorul funcționarilor bancari, daune aduse sănătății lor în scopul intimidării, hărțuire, răpire ș. a.m.d.);
- infracțiuni săvârșite cu scop de a se îmbogăți fără justă cauză (atentat la valorile materiale și monetare ale băncilor);
- infracțiuni săvârșite cu intenția de a acapara bunuri materiale prin aplicarea violenței fizice (extorcare, furt, jaf).

În ceea ce privește infracțiunile comise în domeniul activității bancare, acțiunile ilegale au un caracter care se evidențiază mai mult prin intenția de acaparare a bunurilor materiale. Luând în considerare cele elucidate mai sus, noțiunea de domeniu de activitate bancară este limitată la operațiunile bancare care sunt permise de legislația în vigoare, iar din ansamblul de infracțiuni care sunt supuse studiului dat, este necesar a fi excluse astfel de infracțiuni care se comit prin violență. Din acest considerent, în limita infracțiunilor care atentează la domeniul de activitate bancară vor rămâne numai infracțiunile care sunt săvârșite fără violență, pe cale de activitate bancară și care se bazează pe elementele de infrastructură bancară.

Legislația Republicii Moldova prevede sub aspect infracțional o gamă destul de largă de activități care atentează la procesul de activitate bancară. În legătură cu acest fapt, se presupune că această împrejurare este condiționată de „locul și rolul băncilor în economia de stat, care au ca scop concentrarea capitalului financiar, și ca rezultat aceste instituții financiare devin obiectul permanent de interes din partea elementelor criminale”[10, p. 111].

Infracțiunile bancare au ca scop atribuirea pe nedrept a ceea ce nu poate să aparțină fără a oferi în schimb unele resurse financiare sau a depune o muncă oarecare, și care are ca efect îmbogățirea fără justă cauză a persoanelor fizice sau juridice din contul pagubelor materiale săvârșite împotriva intereselor economice ale statului, ale persoanelor fizice sau juridice.

Ca efect al acestui gen de atentare ilegală este redistribuirea bunurilor materiale obținute pe cale criminală în societate.

Caracterul principal al acestui gen de infracțiune constă în faptul că este în strânsă legătură cu necesitatea de a îndeplini activitatea bancară pe bază de încheiere de contracte, care apar între subiecții de drept bancar și clienții care sunt deserviți. Din acest considerent, elementul caracteristic care definește acest grup de infracțiuni este în strânsă legătură cu obiectul la care se atentează, adică relațiile economice apărute de legislația în vigoare. Cu alte cuvinte, din punctul de vedere al dreptului penal, tocmai obiectul infracțiunii este elementul pe care se bazează într-o oarecare măsură unele clasificări ale infracțiunilor prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova.

Din acest considerent și cu scopul de a identifica limitele domeniului de activitate bancară și în conformitate cu ansamblul de atentare la respectivul domeniu de activitate bancară, amintim că însuși domeniul economic este un ansamblu compus din două tipuri de relații economice: relații de proprietate și relații care apar în procesul de organizare și desfășurare a activității de gestionare.

Până la intrarea în vigoare a noului Cod penal al Republicii Moldova, atentele criminale asupra domeniului de organizare a relațiilor economice era atribuit de către specialiștii din domeniu la categoriile de infracțiuni din domeniul administrărilor defectuoase. În special, acest gen de infracțiuni erau „o formă de infracțiuni economice, care atentau la relațiile sociale în procesul de producere, schimb, redistribuire și folosire a bunurilor materiale. Obiectul generic în acest caz era sistemul de relații sociale apărute de către stat, care apărea în domeniul de activitate a administrării societății civile”[11, p. 1].

De mult timp încoace acest termen nu se mai regăsește în doctrina dreptu-

lui penal, dar esența relațiilor economico-organizaționale a rămas neschimbată.

Din acest considerent, considerăm că este fundamentată delimitarea infracțiunilor, care se comit în domeniul de activitate cercetat, în două grupe de bază:

- infracțiuni care atentează la resursele bancare și la altă proprietate bancară;
- infracțiuni care atentează la infrastructura bancară [12,].

Un același punct de vedere este împărtășit și de către doctrinarii români, care pe lângă precizările de rigoare mai atribuie „lumii băncilor” o personalitate proprie, un univers aparte, cu caracter dinamic, complex și care reprezintă gradul de dezvoltare a unei națiuni. Mai mult ca atât, autoritățile politice și economice de pretutindeni apreciază intruziunea poliției în chestiuni bancare și financiare drept un act ilegal, un exces de la funcțiile de asigurare a ordinii de drept [13, p. 20].

Analizând alte posibilități de clasificare a infracțiunilor din domeniul de activitate bancară, atragem atenție asupra unei scheme ineficiente de prezentare a infracțiunilor din domeniul activității bancare din Codul penal al Republicii Moldova [14,], astfel acest gen de infracțiuni sunt împărțite în infracțiuni împotriva proprietății, infracțiuni economice și infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere.

Specificul domeniului bancar, care este în strânsă legătură cu fluxurile de active financiare, este condiționată de faptul că săvârșirea infracțiunilor în acest proces de activitate bancară în egală măsură se comit și în marea majoritate a infracțiunilor săvârșite împotriva proprietății și în marea majoritate de săvârșirea infracțiunilor prin abuz de serviciu. Este de înțeles că și schema de repartizare pe care ne propunem să o realizăm nu este lipsită de unele neajunsuri și este destul de condiționată, deoarece, într-un sfârșit, orice infracțiune săvârșită în domeniul de activitate bancară, până la urmă este o infracțiune săvârșită împotriva proprietății. Cu toate acestea, credem că această delimitare a infracțiunilor economice este cea mai optimă din considerentul că astfel este accentuată importanța de a apăra infrastructura bancară, care într-o oarecare măsură se reflectă asupra societății la modul general, inclusiv asupra stabilității economice, fluxurilor financiare și ritmul de dezvoltare economică a țării.

Analizând cele expuse mai sus, considerăm că infracționalitatea din domeniul de activitate comercial bancar este un ansamblu de atentate meschine asupra raporturilor juridice apărute de către stat, care au apărut în acest sector de economie, inclusiv atentate asupra intereselor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice și asupra bunei funcționări bancare.

Infracționalitatea bancară se extinde tot mai mult asupra intereselor personal-patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice apărute de către legislația în vigoare. În această situație prejudiciul format este mult mai multilateral din punctul de vedere al caracterului faptului comis. De cele mai multe ori această infracțiune are o durabilitate în timp, este săvârșită în mod ascuns și de fiecare dată nu există un subiect concret. În concluzie, așa cum menționează majoritatea specialiștilor din domeniu, „rezultatul săvârșirii acestui gen de infracțiuni nu se limitează la pricinuirea de daune interese a unei singure persoane dar este lezată întreaga societate” [15, p. 29].

Prin obiect al infracțiunilor supuse cercetării, înțelegem interesele patrimo-

niale ale persoanelor fizice și juridice, ale relațiilor sociale apărute de către stat, care apar în urma activității bancare. Latura obiectivă a calificării infracțiunilor care se comit în domeniul activității bancare este acțiunea pedepsită de lege care apare în domeniul de activitate bancară.

Infracțiunile de acest gen sunt comise cu intenție, iar răspunderea penală pentru comiterea lor în cele mai multe cazuri este în strânsă legătură cu paguba survenită care este prevăzută de norma penală.

Referințe bibliografice:

1. *Курс советской криминологии. Предупреждение преступности*, Москва, 1986, с. 129.
2. В.В. Лунеев, *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*, Москва, 1997, с. 255.
3. Э.И. Петров, Р.Н. Марченко, Л.В. Барина, *Криминологическая характеристика и предупреждение экономических преступлений*, Москва, 1995, с. 12.
4. В.М. Есипов, *Теоретико-методологические проблемы нейтрализации экономической преступности*// Преступность: стратегия борьбы, Москва, 1997, с. 108.
5. В.В. Лунеев, *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*, Москва, 1997, с. 255.
6. Е.Е. Дементьева, *Проблемы борьбы с экономической преступностью в зарубежных странах*: Дис. ...канд. юрид.наук, Москва, 1996, с. 30
7. В.М. Есипов, *Криминальная экономика: содержание, характеристика и реакция общества*// Реагирование на преступность: концепции, закон, практика, Москва, 2002, с. 152.
8. Е.М. Куликов, *Незаконная банковская деятельность: уголовно-правовые и криминологические проблемы*: Дис. канд. юрид. наук, Ставрополь, 2001, с. 36.
9. В.М. Егоршин, *Экономическая преступность и безопасность современной России (теоретико-криминологический анализ)*: Автореф. дис. докт. юрид. наук, СПб., 2000, с. 29.
10. Д.И. Аминов, *Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений*, Челябинск, 1999, с.111.
11. Б.В. Волженкин, *Ответственность за преступления в сфере хозяйственной деятельности* //Проблемы борьбы с экономической преступностью и наркобизнесом при переходе к рынку: Материалы международной конференции, СПб., 1994, с. 1.
12. В.А. Гамза, И.Б. Ткучук, *Безопасность коммерческого банка: Учебно-практическое пособие*, М.: Изд.-ль И.И. Шумилов, 2000.
13. С. Voicu, G.S. Ungureanu, A.C. Voicu, *Investigarea criminalității financiar-bancare*, București, Editura POLIPRESS, 2003, p. 20.
14. Codul penal al Republicii Noldova, 2002.
15. В.С. Прохоров, *Преступление и ответственность*, Ленинград, 1984, с. 29.